

Azərbaycanın özü qədər əbədi

Xalqımızın böyük oğlu, müasir Azərbaycanın memarı, Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyevin dünyasını dəyişməsindən 22 il ötür. Ulu Öndərimizin Fəxri xiyabanda dəfn edildiyi 2003-cü ilin dekabr günlərini yaxşı xatırlayıram. Həmin günlərdə Azərbaycanın uzaqdan-yaxından, hər yerindən yüz minlərlə insan, uşaqdan-böyüyədək hər kəs sübh çağlarından gecə saatlarınaq Fəxri xiyabana gələrək Heydər Əliyevə özlərinin sonsuz məhəbbətlərini və minnətdarlıqlarını bildirir, Uca Tanrıdan rəhmət diləyir və dualar oxuyurdu.

Həmin vaxtdan Heydər Əliyevin məzarı ümumxalq ziyarətgahına çevrilmişdir. 22 il ərzində Azərbaycan xalqı bir an belə Ulu Öndəri unutmamış, insanlar hər zaman onun məzarını ziyarət etmişdir. Müxtəlif ölkələrdən respublikamıza gələn qonaqlar da Ulu Öndərin məzarını ziyarət edirlər. Bütün bunlar Heydər Əliyevin öz xalqına nə qədər ürəkdan bağlı olduğunu və xalqının da onu nə qədər böyük məhəbbətlə sevdini nümayiş etdirən həqiqətin təzahürüdür. Xalqının ona olan sonsuz məhəbbəti dünyanın mütorəqqi insanların da Ulu Öndərimizə olan hüsnü-rəğbətini və hörmətini gündən-günə artırmaqda davam edir. Heydər Əliyevə olan ümumxalq məhəbbəti təbiidir!

Azərbaycan xalqı xoşbəxtdir ki, o, XX əsrdə bəşəriyyətə Corc Vaşinqton, Franklin Ruzvelt, Şarl De Qoll, Cəvahirlər Nehru və Mustafa Kamal Atatürk şəxsiyyətləri ilə bir sırada duran Heydər Əliyev kimi dahi şəxsiyyət bəxş etmişdir.

10 may 2023-cü ildə Naxçıvanda sadə və zəhmətkeş Əlirza kişinin ailəsində dünyaya göz açmış bu böyük insan, dahi şəxsiyyət öz qabiliyyəti, bacarığı, zəhmətkeşliyi, möhkəm iradəyə və əqidəyə, prinsipiallığa malik olması, dönməz mübarizliyi bahasına bütün çətinliklərə sinə gərərək, keçmiş SSRİ kimi fəvqəl bir dövlətin rəhbərlərinin ön sırasına çıxmış, Sov.İKP MK-nın Siyasi Bürosunun üzvü, SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini vəzifəsinə yüksəlmişdir. Onun bu vəzifəyə yüksəlməsinə ağır bürən bəzi nadanlara, millətin düşmənlərinə cavab olaraq Ulu Öndər demişdir:

"Mən on il Moskvada yaşadım, özü də ən yüksək vəzifədə işlədim. Azərbaycan xalqının, müsəlman aləminin tarixində nə keçmiş rus imperiyası dövründə, nə də Sovet İttifaqının hakimiyyəti zamanı o cür zirvəyə çatın azərbaycanlı olmamışdır. Bu da tarixdir. Bəziləri deyirlər ki, Heydər Əliyev Siyasi Büronun üzvü olubdur və sairə. Bəli, olmuşam. Mən bununla fəxr edərəm. Çünki Azərbaycan xalqını tanıtmışam, Azərbaycan xalqını Kremlin sarayında qaldırmışam. Bununla fəxr edirəm. Mən orada on il yaşadım, ancaq mənim üroyimə, gecəmə də, gündüzüm də Azərbaycanla olub. Çünki, Azərbaycan mənim votənim, torpağımdır".

"Mən həmişə fəxr etmişəm, indi də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam" deyə Ulu Öndər Heydər Əliyev ənkəni xalqımızın, həm də bütünlküdə müsəlman aləminin, türk dünyasının fəxridir. Mən fəxr edirəm ki, 1995-1998-ci illərdə onun təşəbbüsü ilə Mərkəzi Seçki Komissiyasının üzvü olarkən bu dahi şəxsiyyətlə yaxından təmasda olmuş, ondan ünvanıma xoş sözlər eşitmiş və o, mənə ədalətli adam adlandırmışdır. Mən həm də fəxr edirəm ki, 55 ildən artıqdır (1969-2025-ci illər) bu dahi şəxsiyyətin təbliğatçısayam. Bu missiyanı həm Ulu Öndər Heydər Əliyevin ölkəmizə rəhbərliyinin birinci və ikinci dövrlərində, həm 1982-1987-ci illərdə Moskvada SSRİ rəhbərliyində fəaliyyət göstərdiyi illərdə, həm də 1987-1993-cü illərdə həyata keçirmiş, bütün elmi yaradıcılıq fəaliyyətimdə həmişə Ulu Öndərin ideyalarını əsas götürmüş, bir an belə ondan uzaqlaşmamışam.

Keçmiş ittifaqın hər yerində, o cümlədən ıstər Moskvada və Sankt-Peterburqda, Kiyevdə və Minskə, Aşqabadda və Daşkənddə, ıstərşə də Bakı şəhərində və respublikamızın regionlarında keçirilmiş onlarca simpozium, elmi konqres, konfrans və seminarlardakı moruzə və çıxışlarımda Ulu Öndərin ideyalarını rəhbər tutmuş, ona əsaslanmışam. Sonrakı dövrdə ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafında, müstəqilliyimizin qorunub saxlanmasıda onun ideyalarının əhəmiyyətini vurğulamışam.

Ulu Öndərin ilk dəfə respublikamıza rəhbərliyə gəlişi ərəfəsində, yəni keçən əsrin 60-cı illərinin ikini

Azərbaycan xalqı həmişə Heydər Əliyevə minnətdar olacaq

ci yarısında Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatı bütünlküdə dərin böhran içində idi və və keçmiş ittifaq respublikaları arasında axırıncı yerlərdə dayanırdı. Yaranmış bu ağır vəziyyətdən çıxış yolu tapılmalı, iqtisadiyyatın inkişafı üçün prinsipial cəhətdən yeni konseptual yanaşma yolları işlənilib hazırlanmalı, xalq təsərrüfatında köklü struktur dəyişikliklər aparılmalı, təsərrüfatçılıq və iqtisadi həvəsləndirmə işində yeni metod və mexanizmlər tapılmalı və tətbiq edilməli idi. Bu çətin və mürtəkkəb vəziyyətin yerinə yetirilməsi məsuliyyəti 14 iyul 1969-cu ildə Azərbaycan KP MK-nın Birinci katibi vəzifəsinə seçilmiş Heydər Əliyevin üzərinə düşdü. Heydər Əliyev ölkə rəhbəri seçildikdən cəmi 21 gün sonra onun təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə "5" avqust 1969-cu il tarixdə Azərbaycan KP MK-nın məşhur avqust plenumu öz işinə başladı. Ulu Öndərin həmin plenumdakı məruzəsində Azərbaycanın xalq təsərrüfatında yaranmış böhranlı vəziyyət və onun uzun illərboyu geridə qalması səbəbləri hərtərəfli təhlil edilərək aşkara çıxarılıb və ondan çıxış yolları müəyyənləşdirilmişdir. Heydər Əliyev çox yaxşı bildirdi ki, millətin siyasi müstəqilliyi onun iqtisadi azadlığından keçir. Ona görə də onun rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə uzun müddətə Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası işlənilib hazırlanaraq həyata keçirilməyə başlandı və beləliklə, Azərbaycanın tarixində yeni inkişaf dövrünün təməli qoyuldu.

Ulu Öndər respublikamıza rəhbərlik etdiyi birinci dövrdə Azərbaycanın iqtisadi-sənaye, kənd təsərrüfatı və enerji potensialı ilə yanaşı, böyük və güdrətlı elmi-intellektual kadr potensialının da yaradılmasına nail olmaqla, onun müstəqil dövlət kimi yaşaması və dünya miqyasında tanınmasının, siyasi və iqtisadi müstəqilliyinin, sistemli şəkildə artırb inkişaf edən xarici-iqtisadi əlaqələrinin formalaşmasının, dünyanın iqtisadiyyatına dərindən və inamla inteqrasiya olunmasının əsasını qoymuş və strateji istiqamətlərini müəyyənləşdirmişdir. Həmin illər baş verən dəyişikliklərin miqyası, iqtisadi və sosial sahələrdə aparılan dərin struktur islahatlarının xarakteri və xalqın həyat səviyyəsinin

yüksəlməsi baxımından Azərbaycanın quruculuq tarixində çox mühüm yer tutur. Ulu Öndərin keçmiş ittifaqda olan nüfuzu sayəsində SSRİ hökuməti bir-birinin ardınca - 1970-ci, 1975-ci və 1976-cı illərdə Azərbaycan Respublikası ilə bağlı xalq təsərrüfatının hərtərəfli yüksəlişi və intensiv inkişafını nəzərdə tutan və xalqımızın həyatında sözün əsl mənasında tarixi əhəmiyyətli olmuş beş xüsusi qərar qəbul etmişdir. Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə bu qərarlar müvəffəqiyyətlə yerinə yetirilmiş, nəticədə Azərbaycan Respublikası İkinci Dünya müharibəsindən sonrakı dövrdə ilk dəfə olaraq doqquzuncu və onuncu beşilliklər üçün nəzərdə tutulmuş bütün xalq təsərrüfatı planlarını vaxtından əvvəl və itirilməsi ilə yerinə yetirməyə nail olmuş və ittifaq respublikaları arasında ən qabaqçıl yer tutaraq, 12 il ardıcıl olaraq o dövrdə sovet dövlətinin ən yüksək mükafatı sayılan SSRİ-nin Keçici Qırmızı Bayrağı ilə təltif olunmuşdur.

Həmin illər ərzində respublikamız böyük uğurlara nail olmuş və iqtisadi artım sürətinə görə orta ittifaq səviyyəsini xeyli ötüb keçmişdir. Azərbaycanla istehsal olunmuş milli gəlirin həcmi 2,5 dəfə, sənaye məhsulunun həcmi 2,7 dəfə, kənd təsərrüfatı məhsullarının həcmi 2,3 dəfə, əhəliyə göstərilən xidmətlərin həcmi isə 2,9 dəfə artmışdır. Fəxr etməli haldır ki, həmin illərdə respublikamızın vətəndaşlarının 1 milyon 95 min nəfərindən çoxu keçmiş SSRİ-nin müxtəlif orden və medalları ilə, o cümlədən 1007 nəfəri "Lenin", 10 min 130 nəfəri "Qırmızı bayraq", 1422 nəfəri "Oktyabr inqilabı", 1153 nəfəri "Xalqlar dostluğu" ordenləri ilə təltif edilmişdir. 108 nəfər, onlardan bir neçə nəfəri isə ikinci dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdür. İki dəfə Sosialist Əməyi Qəhrəmanı adına layiq görünlərdən biri də Ulu Öndərimiz olmuşdur.

Heydər Əliyev Azərbaycana rəhbərlik etdiyi illərdə respublikamıza elmin inkişafına və elm adamlarına xüsusi diqqət və qayğı ilə yanaşmışdır. O demişdir: "Elə etmək lazımdır ki, elmə yalnız onu həqiqətdən zənginləşdirməyə, ırolı etməyə qadir adamlar gəlsinlər. Ölkəmizdə elmi işçilərin əməyi şərf

lidir, onlara ehtiram göstərilir, onlar layiqli nüfuz qazanmışlar... odur ki, bizim hər bir tədqiqatçı qarşısında yüksək tələblər qoymağa haqqımız vardır. Elmi-texniki tərəqqinin sürətlənməsi uğrunda yarıdıcı mübarizənin önündə getmək, tədqiqat nəticələrinin praktikada, istehsalatda tətbiqi müddətinin qısalmasına, mütorəqqi texniki yeniliklərin ıyrolınlmasına öz əsərləri, kəşfləri ilə kömək etmək alimlərin borcudur".

Ulu Öndərin alimlərimiz qarşısında qoyduğu program xarakterli vəzifələr onlar tərəfindən birmənalı şəkildə qəbul edilmiş və yüksək votənpərvərlik hissi ilə yerinə yetirilmişdir. Heydər Əliyevin Azərbaycana ilk dəfə rəhbərlik etdiyi dövrdə respublikamızın alimlərinin əldə etdiyi nailiyyətlərini ondan görmək olar ki, ıgər Azərbaycan Elmlər Akademiyasının yarandığı 1945-ci ildən keçən 25 il ərzində (1945-1970-ci illər) SSRİ EA-nın mühüm nailiyyətləri sırasına Azərbaycan alimlərinin 170 elmi noticəsi daxil edilmişdirsə, 1971-1980-ci illəri əhatə edən cəmi 9 il ərzində həmin elmi noticələrin sayı 486-ya çatmış və ya 2,9 dəfədən çox (285,9 faiz) artmışdır. Bu illər ərzində respublika alimləri Moskvanın, Leningradın və bir çox başqa şəhərlərin institutları və elmi idarələri ilə 252-dən artıq kompleks elmi tədqiqat və elmi-texniki programın yerinə yetirilməsində iştirak etmiş, istehsalatda 425 min ıxtira və sərəmələşdirici təkliflər təbtiq etmiş, 6200 yeni növ maşın, cihaz, avadanlıq və sairə yaratmışlar ki, onların da 450-si keçmiş SSRİ-də ilk dəfə bizim respublikamızda hazırlanmışdır. Təsədüfi deyildir ki, Azərbaycan EA ilk dəfə olaraq 1975-ci ildə "Xalqlar dostluğu" ordeni ilə təltif edilmiş və bu yüksək mükafatı alimlərimizə Ulu Öndərimizin özü təqdim etmişdir. Bu dövrdə Azərbaycan alimlərinin nailiyyətləri beynəlxalq miqyasda yüksək qiymətləndirilmiş və xeyli sayda görkəmli elm adanı Dövlət mükafatlarına, o cümlədən 5 nəfər "Lenin" mükafatına, 14 nəfər SSRİ Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür.

1969-1982-ci illərdə Azərbaycan EA-da çalışan işçilərin sayı 1,9 dəfə artaraq 7892 nəfərdən 15072 nəfərə, o cümlədən elmi işçilərin sayı 145,6 faiz artaraq 3431 nəfərdən 4995 nəfərə, elmlər doktorlarının

sayı 1,5 dəfədən çox artaraq 188 nəfərdən 285 nəfərə, elmlər namizədlərinin sayı isə 1,6 dəfədən çox artaraq 1275 nəfərdən 2068 nəfərə çatmışdır.

Ulu Öndərin ilk dəfə Azərbaycana rəhbərlik etdiyi illərdə onun ən böyük xidmətlərindən biri də ölkəmiz üçün əlahəddə əhəmiyyəti olan yüksəkixtisaslı kadrların, xüsusiə milli kadrların hazırlığına son dərəcə ciddi fikir verməsi və qayğı göstərməsindən ıbarətdir. Bu illərdə Azərbaycanda ali məktəblərin sayı 12-dən 17-yə, orada təhsil alanların sayı isə 70 min nəfərdən 100 min nəfərə, xalq təsərrüfatında çalışan mütəxəssislərin sayı 2,2 dəfə artaraq 274 min nəfərdən 606,2 min nəfərə, ali və orta ıxtisas təhsili müəssisələrində təhsil alanların sayı 170 aparcı elm və təhsil müəssisələrinə 3500 nəfər azərbaycanlı gənc göndərilmişdir. Ötən əsrin 70-ci illərinin axırlarında hər il üçün bu rəqəm 700-800 nəfər, 1980-ci ilin əvvəlində isə 1000-1400 nəfər təşkil etmişdir. 1981-ci ildə Moskva, Leningrad, Kiyeve və başqa şəhərlərdə 244 ıxtisas üzrə təhsil alanların sayı 3600 nəfəri ötüb keçmişdir. 1972-ci ildən başlayaraq müxtəlif hərbi məktəblərə də hər il 300-400 nəfər, 1980-ci ildən isə 800-1000 nəfər azərbaycanlı gənc təhsil almağa göndərilmişdir.

Təəssüflə qeyd edilməlidir ki, 1988-1993-cü illərdə Azərbaycana rəhbərlik etmiş sərişətsiz adamların fəaliyyətsizliyi üzündən Ulu Öndərin rəhbərliyi dövründə ölkəmizdə yaradılmış böyük iqtisadi potensial ılbəil dağıdılıb talan edilməyə başlanmış və 1991-1993-cü illərdə Azərbaycan "ölüm ya olum" dileyaması qarşısında qalmışdır. Respublikamızın ağır vəziyyətə düşdüyü 1993-cü ilin iyun ayında xalqımızın təkiddi tələbi ilə Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə yenidən qayıdışı Azərbaycanı və bütünlküdə xalqımızı fəlakətdən xilas etdi və dövlətimizin qurtuluşu başlandı. Ulu Öndərin gərgin əməyi, sərişəsi, böyük təşkilatçılıq qabiliyyəti, uzaqgörən daxili və xarici siyasi noticəsində Azərbaycanda ictimai-siyasi sabitlik

bərpa edildi, yeni neft strategiyası işlənilib hazırlandı, "Əsrin müqaviləsi" imzalandı, qədim lpek yolunun bərpası və bu məqsədlə TRASEKA proqramı həyata keçirilməyə başlandı. Dünyanın bir çox ölkəsi ilə iqtisadi əlaqələrimiz yarandı, müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası qəbul edildi.

Ulu Öndərin ən böyük tarixi xidmətləri arasında Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərlərinin çəkilməsi və Azərbaycanın "Şərq-Qərb" nəqliyyat dəhlizinin iştirakçılarından birinə çevrilməsi xüsusi yer tutur. Heydər Əliyevin neft strategiyasının uğurla həyata keçirilməsi noticəsində 1989-cu ildən ötən dövr ərzində ilk dəfə olaraq 1996-cı ildən başlayaraq iqtisadiyyatda dirçəliş baş verdi və əhalinin pul gəlirlərinin artım səviyyəsini qiymətlərin artım səviyyəsini üstələdi. 1993-2003-cü illərdə respublikamızda 3 minə qədər yeni sənaye müəssisəsi açıldı və onların sayı 2003-cü ilin əvvəlində 5202-yə gəlib çatdı. "Açıq qapı" siyasəti noticəsində həmin illərdə ölkəmizdə fəaliyyət göstərən xarici və müştərk müəssisələrin sayı 3 dəfədən çox artdı.

Ulu Öndərin ən böyük xidmətlərindən biri də onun Azərbaycana elminə və onun məbədgahı sayılan Elmlər Akademiyasına daim hamilik etməsi, bu elm mərkəzinə dünya şöhrəti qazandırması və onun bağlanması qarşısında iştirakıdır. Heydər Əliyev 1997-ci ilin 31 yanvarında Prezident sarayında Elmlər Akademiyasının üzvləri ilə görüşündə deyib: "XX əsrdə Azərbaycan xalqının ən böyük nailiyyətlərindən biri ölkəmizdə elmin, təhsilin sürətlə inkişaf etməsidir... Biz bununla fəxr edirik. Azərbaycan Elmlər Akademiyası respublikamızın ən yüksək elm müəssisəsidir. Biz akademiyanın hörmətini qoruyub saxlamalıyıq.

Prezident İlham Əliyevin dövlət və xalq qarşısında ən böyük tarixi xidməti isə torpaqlarımızı işğaldan azad etməsidir. Cənab İlham Əliyevin qətiyyətli siyasəti nəticəsində 30 ilə yaxın Ermanistan tərəfindən işğal altında saxlanılan torpaqlarımız azadlığa qovuşdu, tarixi ədalət bərpa olundu. Bu gün xalqımız dünyada qalib xalq, Prezident İlham Əliyev Müzəffər lider kimi tanınır.

Bütün bunlara görə Azərbaycan xalqı Ulu Öndər Heydər Əliyevə hər zaman minnətdarlıq edir, ruhuna dualar oxuyur, Uca Tanrıdan rəhmət diləyir. Qoy məzarı nurla dolsun!

Şahbaz MURADOV, AMEA-nın müxbir üzvü, Əməkdar elm xadimi, professor

